

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

AMBONA
Z KOŚCIOŁA P.W. ŚW BARTŁOMIEJA W ROGACH

Opracowanie : mgr. Katarzyna Kasperkowicz
Nr. dyplomu: 7188

KRAKÓW, PAŹDZIERNIK 2023

1. KARTA IDENTYFIKACYJNA – OŁTARZ GŁÓWNY

A. IDENTYFIKACJA OBIEKTU

ROGI, KOŚCIÓŁ P.W ŚW. BARTŁOMIEJA, AMBONA

NR REJESTRU ZABYTKÓW: B-829 z dnia 8.02.2017

AUTOR: nieznany

CZAS POWSTANIA: 1 ćw. XVIII w.

MATERIAŁ, TECHNIKA: ambona wykonana jest z drewna łączonego za pomocą łączy stolarskich oraz kołków drewnianych. Struktura jest polichromowana ze snycerskimi, złożonymi ornamentami. Złocenia z efektem na mat i poler wykonano w technice szlachetnej na pulment z użyciem złota płatkowego. W zapleckach znajduje się obraz malowany na płótnie przyklejonym do drewnianego blatu w technice olejnej.

LOKALIZACJA: woj. podkarpackie, pow. krośnieński, gmina Miejsce Piastowe, Rogi, ściana wschodnia prezbiterium.

UŻYTKOWNIK: Parafia Rzymskokatolicka p.w. św. Bartłomieja w Rogach

Opracowanie: mgr Katarzyna Kasperkowicz, październik 2023

2. ZAGADNIENIA HISTORYCZNE

Pierwszy kościół w Rogach wzmiankowany w 1462 r. Obecny kościół p.w. św. Bartłomieja został wybudowany w 1600 r., konsekrowany był w 1603 r. Obiekt został odremontowany w 1756 r. (wymieniono okna, posadzkę, wykonano polichromię wnętrza) wówczas proboszczem parafii był ks. Walenty Żeleziński. W latach 1886-88 dokonano przebudowy kościoła: przedłużono nawę o 1/3 długości w kierunku zachodnim, wzniesiono nową wieżę (najprawdopodobniej na wzór pierwotnej), dobudowano kruchtę od południa. Kierownikiem prac remontowych był mistrz ciesielski Franciszek Ukleja z Wietrzna. Z 1888 pochodzi polichromia w nawie autorstwa Michała Hornialkiewicza. W 1908 r. dokonano kolejnego remontu. Podczas prac dach został pokryty blachą, wykonano nowy szalunek na elewacji kościoła.¹ W 1931 Włodzimierz Lisowski z Sanoka wykonał polichromię w prezbiterium. Remontowany w latach 1966–67. Kapitałny remont drewnianych elementów kościoła przeprowadzono w latach 2010–2013.

3. OPIS, ANALIZA FORMY

Kosz ambony posiada kształt owocu granatu z aplikacjami snycerskimi na jego obwodzie w formie wici suchego akantu. Kosz dołem ujęty szyszką, górą zaś profilowanym gzymsowaniem ze snycerskim fryzem. Balustrada schodów powieli formę kosza i ma kształt czterech rozłożonych łusek owocu granatu. W zaplecku znajduje się obraz „Wniebowstąpienie”, ujęty po bokach ażurowymi uszakami z wici suchego akantu.

Nad koszem nadwieszony jest baldachim w formie wieńca chmur z rzeźbami Boga Ojca u szczytu i Gołębicy Ducha Świętego w podniebiu.

Struktura ambony jest stolarsko-snycerska, polichromowana, złocona i srebrzona; 1 ćw. XVIII w.; wym.: wys. 415 x szer. 250 x gł. 73 cm;

Obraz w zwieńczeniu z przedstawieniem Wniebowstąpienia ukazuje postać Chrystusa unoszącego się w obłokach, obwiedzioną promienistą glorią oraz grupę postaci poniżej; olej na desce; 1 ćw. XVIII w.; wym.: wys. 140 x szer. 46 cm.

4. STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ

Stan zachowania ambony należy określić jako średni. Ambona jest mocno zabrudzona, pokryta pajęczynami zwłaszcza w górnych partiach i poziomych płaszczyznach. W obrębie wszystkich elementów stwierdzono nieprawidłowe działania naprawcze: przemalowania struktury, figur, elementów złoconych. Struktura drewna jest znacznie osłabiona. Drewno jest spróchniałe, widoczne są liczne otwory wylotowe po drewnojadach. Materiał utracił swoje właściwości mechaniczno-wytrzymałościowe. W wyniku pracy drewna w zmiennych warunkach wilgotnościowych powodujących na

¹ Katalog Zabytków Sztuki w Polsce, t. I, zeszyt 1. Województwo Krośnieńskie: Krosno, Dukla i okolice, red. i oprac.: E. Śnieżyńska-Stolotowa, F. Stolot, inwentaryzacja: K. Kutrzebianka, M. Lemańska-Trepińska, J. Ross, Warszawa 1977, Instytut Sztuki PAN, str.133

przemian procesy pęcznienia i kurczenia się desek, połączenia stolarskie uległy rozluźnieniu. Powstały szczeliny między deskami oraz na stykach poszczególnych elementów. W obrębie struktury widoczne są zniszczenia mechaniczne powstałe w trakcie użytkowania, takie jak, ubytki profili i elementów snycerskich, zarysowania czy wgniecenia na krawędziach form architektonicznych.

Część elementów złożonych została pokryta szlagmetalem. Pod jego warstwą znajdują się zachowane złocenia oraz srebrzenia. Na uszakach zaplecek zachowane jest stare złoto. Jest ono mocno poprzecierane, zabrudzone, z licznymi ubytkami do warstwy gruntu. Zaprawa kredowo klejowa zarówno w partiach złożonych jak i strukturze ołtarza zachowana jest w różnym stanie. W wielu miejscach widoczne są ubytki pod przemalowaniami, które wykonane zostały bezpośrednio na drewnie. Grunty pokryte są siatką spękań.

Rzeźby są mocno zakurzone, polichromia pociemniała, stan zachowania złocień jest zbliżony do innych elementów złożonych.

Obraz z Wniebostąpieniem zachowany jest w dobrym stanie, jego lico jest zabrudzone, kolorystykę zniekształca pożółkły werniks. Nie stwierdzono pęcherzy ani złuszczeń. Warstwa malarska oraz podobrazie płócienne zachowane są dobrze.

5. CEL ORAZ ZAŁOŻENIA KONSERWACJI I RESTAURACJI – PROJEKT KONSERWATORSKI

Celem planowanych prac konserwatorskich przy ambonie z kościoła w Rogach jest zahamowanie procesów destrukcyjnych niszczących obiekt oraz przywrócenie mu walorów funkcjonalno-użytkowych oraz estetyczno-artystycznych.

Strukturę ambony należy oczyścić z zabrudzeń i przemalowań. Należy usunąć wszelkie nietechnologicznie uzupełnienia ubytków zaprawy. Kolejnym istotnym zamierzeniem jest impregnacja strukturalna mocno osłabionego drewna. Inne czynniki destrukcyjne, takie jak bytujące na powierzchni mikroorganizmy, także muszą zostać wyeliminowane. Ambonę należy poddać pracom stolarskim polegającym na ustabilizowaniu rozluźnionych połączeń, rekonstrukcji brakujących lub mocno zdegradowanych fragmentów drewna. Odspojone partie zaprawy powinny zostać poddane konsolidacji, a wszelkie odspojenia podklejeniu, aby podłoże było ustabilizowane.

Uzupełnienia ubytków zaprawy kredowo-klejowej powinny zostać wykonane w sposób odpowiadający pierwotnej technologii. Retusz i rekonstrukcje dekoracji malarskiej należy wykonać metodą scalajaco-naśladowniczą, bądź metodą graficzną. Próby retuszu warstwy malarskiej powinny być przedstawione i poddane akceptacji komisji konserwatorskiej.

Należy oczyścić elementy złożone z przemalowań oraz szlagmetal. W przypadku dobrze zachowanych złocień należy podjąć próbę ich scalenia z zastosowaniem złota proszkowego oraz płatkowego.

6. PROGRAM PRAC

1. Odkurzenie i oczyszczenie elementów z powierzchniowych zabrudzeń.
2. Demontaż elementów ambony.
3. Oczyszczenie powierzchni struktury z nawarstwień brudu oraz przemalowań przy zastosowaniu metod chemicznych. Metodę należy wybrać po przeprowadzeniu prób.
4. Przeprowadzenie zabiegu dezynsekcji z zastosowaniem preparatu *Hylotox Q*, poprzez obustronne nanoszenie preparatu pędzlem.
5. Wzmocnienie osłabionej struktury drewna z zastosowaniem Paraloidu B72 w toluenie i ksylenie.
6. Wykonanie prac stolarskich: wzmocnienie konstrukcji ambony, uzupełnienie brakujących listew i profili oraz elementów snycerskich.
7. Sklejenie szczelin z zastosowaniem kleju do drewna na bazie polioctanu winylu. Wykonanie uzupełnień z drewna o odpowiednio dobranym gatunku w miejscach szpar i pęknięć.
8. Wypełnienie drobnych ubytków drewna gotową dwuskładnikową masą Akson SC 258.
9. Uzupełnienie ubytków warstwy zaprawy, dostosowanie faktury do oryginału.
10. Scalenie kolorystyczne warstwy malarskiej w technice olejnej (*Rembrandt, Maimeri*).
11. Oczyszczenie powierzchni złocen metodami chemicznymi.
12. Uzupełnienie ubytków gruntów w obrębie złocen– zaprawa klejowo-kredowa.
13. Uzupełnienie ubytków warstw pulmentów firmy *Selhamin* lub *Lefranc*.
14. Uzupełnienie złocen złotem płatkowym 23.75 karatowym lub złotem w pudrze.
15. Zabezpieczenie warstwy malarskiej werniksem półmatowym.
16. Montaż elementów w kościele.

Rzeźby

1. Odczyszczenie powierzchni rzeźb z powierzchniowych zabrudzeń z użyciem miękkich pędzli.
2. Odczyszczenie polichromii z przemalowań metodą chemiczną odpowiednio dobraną na podstawie prób, bądź mechaniczną.
3. Oczyszczenie powierzchni złocen metodami chemicznymi.
4. Przeprowadzenie zabiegu dezynsekcji z zastosowaniem preparatu *Hylotox Q*, poprzez obustronne nanoszenie preparatu pędzlem.
5. Wzmocnienie osłabionej struktury drewna z zastosowaniem Paraloidu B72 w toluenie i ksylenie.
6. Wypełnienie drobnych ubytków drewna gotową dwuskładnikową masą Akson SC 258.
7. Uzupełnienie ubytków gruntu zaprawa kredowo-klejową.
8. Uzupełnienie ubytków gruntów w obrębie złocen– zaprawa klejowo-kredowa.

9. Uzupelnienie ubytkow pulmentow firmy *Selhamin* lub *Lefranc* barwionych do koloru oryginalnego pulmentu
10. Uzupelnienie zlocen zlodem w proszku oraz platkowym 23.75 karatowym.
11. Uzupelnienie ubytkow polichromii w technice olejno-zywicznej naśladowczo do oryginału farbami olejno-żywicznymi (*Rembrandt, Maimeri*), bądź akwarelą
12. Zabezpieczenie warstw polichromii werniksem półmatowym.

Obraz

1. Oczyszczenie warstwy malarskiej z brudu oraz pociemniałego werniksu za pomocą emulsji o neutralnym pH.
2. Usunięcie żółtego werniksu.
3. Uzupelnienie ewentualnych ubytkow w drewnianym podobraziu z zastosowaniem dwuskładnikowej masy epoksydowej Akson SC. 258
4. Uzupelnienie ubytkow warstwy zaprawy kitami emulsyjnymi barwionymi w masie do odpowiedniego, zgodnego z oryginalnym kolorem, opracowanie powierzchni kitów, zaszlakowanie.
5. Założenie na lico werniksu retuszarskiego.
6. Uzupelnienie ubytkow warstwy malarskiej metodą scalająco-naśladowczą odsączonymi farbami olejnymi (*Rembrandt Maimeri*)
7. Zawerniksowanie obrazu.
8. Montaż w zapleckach.

DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA

Fot 1. Rogi, kościół p.w. św. Bartłomieja, ambona, stan przed konserwacją, czerwiec 2021.

Fot 2. Rogi, kościół p.w. św. Bartłomieja, ambona, fragment, stan przed konserwacją, czerwiec 2021.

Fot 3. Rogi, kościół p.w. św. Bartłomieja, ambona, stan przed konserwacją, czerwiec 2021.

Fot 4. Rogi, kościół p.w. św. Bartłomieja, ambona, fragment, stan przed konserwacją, czerwiec 2021.

Fot 5. Rogi, kościół p.w. św. Bartłomieja, ambona, stan przed konserwacją, czerwiec 2021.

Fot 6. Rogi, kościół p.w. św. Bartłomieja, ambona, fragment, detal snycerski na koszu ambony, stan przed konserwacją, czerwiec 2021.

Fot 7. Rogi, kościół p.w. św. Bartłomieja, ambona, fragment, detal snycerski na koszu ambony, stan przed konserwacją, czerwiec 2021.

